

DOI: 10.20535/2522-1078.2024.1(15).307672

УДК 002.2:655.42(477)

Надходження до редакції: 16.05.2024

Прийняття до друку: 29.05.2024

Андрийчук М. Т.

*канд. наук із соц. комунікацій, доц. кафедри
видавничої справи та редагування
Навчально-наукового видавничо-
поліграфічного інституту,
КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна,
2505mt@gmail.com*

ORCID: 0000-0002-2118-1344

Andriyuchuk M.

*PhD of Social Communications, Associate
Professor at the Department of Publishing
and Editing, Educational and Scientific Publishing
and Printing Institute, of Igor Sikorsky Kyiv
Polytechnic Institute, Kyiv, Ukraine,
2505mt@gmail.com*

ORSID: 0000-0002-2118-1344

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКИХ КНИГАРЕНЬ
У 2022–2024 РОКАХ****FEATURES OF THE ACTIVITIES OF KYIV BOOKSTORES IN 2022–2024**

Стаття присвячена феномену життєстійкості та розвитку книгарень у м. Києві у складний період воєнного часу. Автор характеризує тенденції, що мають місце у книготорговельному бізнесі під час повномасштабного російського вторгнення. Зокрема, йдеться про загальне підвищення попиту на книжкову продукцію, на що прагне реагувати книговидавнича галузь та книготоргівля. Водночас війна та руйнування інфраструктури ускладнюють цей процес і негативно впливають на випуск книговидавничої продукції. Однак, цікавим для дослідження феноменом є своєрідний «бум» відкриття нових київських книгарень у здавалось би несприятливих умовах війни. Автор аналізує нововідкриті книгарні в м. Києві за особливостями бізнес-моделі та продукції й послуг, які пропонуються киянам. Зокрема, досліджені такі книгарні, як «Збірка», «Книжковий Лев», «Плекай», «Сенс», «Сковорода», «Тиша», «Фундамент», «ReadEat», «Readellion» та інші, а також нові книжкові магазини видавництва «Видавництво Старого Лева», «Vivat». Важливою особливістю є перетворення більшості закладів книжкової торгівлі на книгарні-кав'ярні та події майданчики для різноманітних культурних подій. Тобто, нові київські книгарні, окрім власне прямих функцій щодо продажу видавничої продукції, перетворюються на креативні простори, місця проведення культурних заходів, гуртування творчих особистостей та активної громадськості, а також заклади для проведення дозвілля, зустрічей з друзями в книжковій атмосфері за чашкою чаю чи навіть кухолем крафтового пива. Крім того, багато книгарень почали виконувати функції

онлайн-дистриб'юторів видавничої продукції. Такі кроки не лише розширюють коло читацького середовища, але й допомагають власникам книгарень (при цьому часто це є видавництва) диверсифікувати джерела прибутку і тим самим забезпечити свій бізнес від збитковості.

Ключові слова: книгарня, книгарня-кав'ярня, книжкова торгівля, читацьке середовище, книжковий асортимент, українське книговидання, подієвий простір, читацькі потреби, видавнича продукція.

The article is devoted to the phenomenon of sustainability and development of bookstores in Kyiv during the difficult wartime period. The author characterizes the trends taking place in the book trade business during the full-scale Russian invasion of Ukraine. In particular, a general increase in demand for book products is observed, and the book publishing industry and the book trade are trying to respond to this. At the same time, the war and the destruction of the infrastructure complicate this process and negatively affect the production of book publishing products. However, an interesting phenomenon for research is a kind of «boom» in the opening of new Kyiv bookstores in the seemingly unfavorable conditions of the war. The author analyzes the newly opened bookstores in Kyiv according to the features of the business model and the products and services offered to Kyivites. In particular, such bookstores as «Collection», «Book Lion», «Plekai», «Sens», «Skovoroda», «Tysha», «Fundament», «ReadEat», «Readellion» and others, and also the new bookstores of the publishing houses «The Old Lion Publishing House», "Vivat" were investigated. An important feature is the transformation of most bookshops into bookstores-cafes and event venues for various cultural events. That is, new Kyiv bookstores, in addition to their direct functions of selling publishing products, are turning into creative spaces, places for cultural events, gatherings of creative personalities and active public, as well as places for leisure, meetings with friends in a bookish atmosphere over a cup of tea or even a mug of craft beer. In addition, many bookstores have begun to act as online distributors of publishing products. Such steps not only expand the circle of the reading environment, but also help the owners of bookstores (and they are often publishing houses) to diversify their sources of income and thus protect their business from unprofitability.

Keywords: bookstore, bookstore-cafe, book trade, reading environment, book assortment, Ukrainian book publishing, event space, reader's needs, publishing products.

Вступ. Книговидавнича галузь поєднує в собі різноманітні етапи від створення видавничого продукту до його продажу. Серед цих етапів виробничого ланцюга вирізняється своєю важливістю книгорозповсюдження. Своєю чергою важливим складником книгорозповсюдження

є книжкова торгівля, що представлена як великими дистриб'юторськими кампаніями, так і роздрібною торгівлею, насамперед у вигляді книгарень.

Книжкова торгівля в Україні протягом останніх років зазнала суттєвих змін. Так, ще в часи пандемії COVID-19 у читацькому середовищі проторувала шлях книжкова онлайн-торгівля. Адже саме тоді у багатьох читачів виробилася звичка замовляти книжки дистанційно. Цьому факту сприяла й державна програма «єПідтримка» та так звана «ковідна тисяча», що виділялася для підтримки різних галузей вітчизняної культури. Неочікувано навіть для самих видавців та книготорговців українські громадяни обирали серед іншої культурної продукції саме книжки.

Після лютого 2022 р., коли розпочалася нова активна фаза російсько-української війни і мільйони українців покинули свої домівки, у багатьох актуалізувалася потреба у читанні як одному з більш доступних способів культурного відпочинку. Тому видавництва та книжкові дистриб'ютори, що на деякий час навіть припиняли свою діяльність і релоковували склади, достатньо швидко повернулися до активної діяльності. Відкривалися нові та відновлювали роботу старі книгарні. Торгівлю книжками продовжували й інші заклади — мережі заправок (наприклад, «WOG») чи супермаркетів (наприклад, «Ашан») тощо.

Загалом різноманітні питання розвитку вітчизняної книжкової торгівлі аналізують у своїх працях, інших публікаціях такі дослідники й практики видавничого ринку, як А. Афонін, Г. Глотова, Г. Грет, Н. Зелінська, Ж. Ковба, О. Красовицький, В. Круглов, А. Мартинов, В. Теремко, М. Тимошик, Л. Шендерівська та інші.

Водночас у сферу наших інтересів потрапило питання, що пов'язано з розвитком книжкової торгівлі у місті Києві у період від початку російського повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року до теперішнього часу, а саме такий феномен, як відкриття нових столичних книгарень та розвиток старих. Окремі аспекти цієї проблеми, динаміку появи нових книгарень у столиці нині порушують у публікаціях переважно працівники галузі та журналісти. Тобто питання розвитку книжкової торгівлі у столиці України на сучасному етапі ще потребує досліджень і наукового осмислення. Отже, метою нашої статті є розкриття феномену життєстійкості та розвитку книгарень у м. Києві у складний період воєнного часу.

Результати. Книгарні є місцем традиційного способу купівлі друкованої книжкової продукції. Однак, якраз недостатня кількість книгарень та постійне зменшення їх кількості були однією з проблем, що гальмували розвиток українського книговидавництва доби незалежності України. Останнім часом навіть важко було назвати точну їх кількість, що змусило Український інститут книги (УІК) зайнятися їх підрахунком у «відкритому» форматі — із запрошенням надавати відповідну інформацію до спеціально створеної інтерактивної мапи книжкової екосистеми. Так, станом на початок жовтня 2023 р., за даними УІК, на вільних українських територіях налічувалося 422 книгарні. Згідно з інтерактивною мапою станом на 28 лютого 2024 р. було позначено вже 447 книгарень [8]. Зауважимо, що не лише книгарні займаються книжковою дистрибуцією. Станом на лютий 2024 р., за даними УІК, книжковою торгівлею займалися також близько 600 роздрібних книгопродавців, що представляли як книгарні, так і окремі точки продажу, 300 видавців, що здійснювали книготорговельну діяльність, та 50 онлайн-продавців, а обсяг вітчизняного книговидавничого ринку складав 2–3 млрд. гривень у рік [12].

Загалом ці кількісні показники виглядають обнадійливими, але російське повномасштабне вторгнення та удари по інфраструктурі, у т.ч. видавничої галузі, завдали і продовжують завдавати шкоду розвитку українського книговидавництва, яка незабаром може позначитися і на показниках роботи книгарень. Якщо у 2021 р. побачило світ 21095 назв видань [7], то у 2022 році випуск книговидавничої продукції суттєво зменшився — всього лише 9691 назв книг та брошур (з них українською мовою — 7968) [3]. Отже, у перший рік широкомасштабного російського вторгнення кількість виданих за назвами книг зменшилася на понад половину. За накладками — з 44753,6 тис. прим. у 2021 р. до 11553,2 тис. прим. у 2022 р. [3, 7]. У 2023 році, за даними Книжкової палати України, було видано 15187 назв книг та брошур із загальним тиражем 24664 тис. прим. [4], що позначило тенденції до поступового зростання. Однак, дані за майже піврічну діяльність книговидавничої індустрії у 2024 році свідчать, що відповідні показники знову зменшуються. Зокрема, до червня 2024 р. було видано 4435 назв видань загальним тиражем 8559,2 тис. примірників [4]. На жаль, після цілеспрямованого знищення весною 2004 р. російським агресором українських поліграфічних потужностей, що були зосереджені переважно у м. Харкові, оптимістичний розвиток українського книговидавництва залишається під

великим питанням. Цей факт безумовно відобразиться і на загальному стані книжкової торгівлі. Багато видань, що були на етапі майже повної готовності, чи перебували в роботі, знищені і не потраплять до свого читача. Виникає проблема у видавців з пошуком нових поліграфічних потужностей. Крім того, варто очікувати подорожчання друкованих видань, що може не відповідати купівельній спроможності українців у складний воєнний час, а вихід багатьох видань відтермінується у часі.

Водночас для своєчасного запобігання негативним тенденціям важливо осмислити ті фактори (економічні, соціальні, поведінкові тощо), які підтримували українське книговидання та книготоргівлю у складний період перших двох років повномасштабного вторгнення. Так, не зважаючи на здавалось би несприятливі умови, у столиці України протягом 2022–2023 років спостерігався своєрідний бум відкриття нових закладів книжкової торгівлі та відновлення роботи старих книгарень. Оксана Карп'юк — одна з кураторок цьогорічного XII міжнародного фестивалю «Книжковий арсенал» риторично запитала: «... чи могли ми спрогнозувати бум у книжковій галузі та неймовірний запит на український культурний продукт загалом, коли, на початку повномасштабного вторгнення, для багатьох з нас нагальним було базове питання безпеки?» [10, с. 34]. Справді, за даними Держкомтелерадіо, у 2023 р. до 302 видавничих організацій зросла кількість суб'єктів видавничої справи, які були внесені у Державний реєстр видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції. З них 270 видавництв були новими, а 32 — перереєстрованими і лише 5 видавництв втратили свої реєстраційні свідоцтва. Приміром у 2022 р. було зареєстровано 152 видавничі організації. Навіть у період, що передував повномасштабному російському вторгненню, тобто у 2021 р., у Держреєстрі було зареєстровано 293 видавництва. Зростання випуску книжкової продукції у 2023 р. в порівнянні з 2022 р. зросло на 73% за кількістю назв видань та на 203% за накладками [14]. За даними УІК, у лютому 2024 в Україні діяло вже 560 видавництв [12].

Про зростання інтересу українців до книг в умовах активної фази російсько-української війни свідчить і статистика продажу видань у великих вітчизняних книготорговельних мережах. Зокрема, у порівнянні з 2022 р. у 2023 р. виторг зріс: у мережі «Книгарня Є» з 418,5 млн грн до 823,3 млн грн; у мережі КСД з 304,6 млн грн до 593,1 млн грн; у мережі «Книголенд» з 51,8 млн грн до 82,6 млн грн. Загалом, порівняно з 2022 р. у 2023 р. кількість видавничої продукції за назвами зросла на

73 %, а за накладками на 203%. [11]. Враховуючи це, можемо передбачити, що й в інших мережах та немережєвих книгарнях спостерігається тенденція до зростання.

Поява нових книгарень, книгорозповсюджувальних мереж, функціонування бібліотек залежить від розвиненості вітчизняного читачького середовища. Важливо, що поступово формується і державна підтримка формування такого середовища. Навіть в умовах активного російського вторгнення 2 березня 2023 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято Стратегію розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та операційний план її реалізації. Основною ціллю стратегії визначено формування в українців звичок і потреб читання, оскільки це є важливим складником саме гуманітарної безпеки України [15].

Зростання кількості книгарень у столиці можна віднести до своєрідного феномену книговидавничої галузі України. Київ з Київщиною належить до лідерів з усіх регіонів за кількістю діючих книгарень. Усього, за приблизними підрахунками, тут нараховувалося 122 книготорговельні заклади станом на кінець 2023 року. Приміром, наступні за кількістю регіони — Львівщина і Дніпропетровщина — налічували 50 та 25 книгарень відповідно [1]. А в багатьох інших регіонах книготорговельні заклади навпаки припиняли роботу через небезпеку, фінансові труднощі, зміну структури цільової аудиторії та низку інших причин. Так, приміром до повномасштабного російського вторгнення у мережі «Книголенд» діяло 45 книгарень. Через російські обстріли та окупацію мережа втратила 10 книгарень. Мережа Клубу Сімейного Дозвілля (КСД) втратила 18 книгарень, переважно у Нікополі, Маріуполі, Мелітополі та Бердянську, а відкрила лише шість [9].

Якщо розглядати столичні книгарні зокрема, то станом на вересень 2023 р. налічувалося 99 книгарень [9]. Серед нововідкритих київських книгарень, що з'явилися вже в умовах повномасштабного вторгнення, варто назвати такі заклади, як «Сенс» (фактично йдеться про мережу, бо відкрилася друга київська книгарня) та «RID», що розташовані на головній вулиці столиці — Хрещатику. Книгарня «Фундамент» розташувалася в Українському Домі. Столичні книгарні «Vivat» розташовані на вулицях Велика Васильківська та Петра Сагайдачного, книгарня «Readellion» — на Вознесенському узвозі. Біля станції метро «Золоті ворота» відкрилися книгарні «Тиша», «Збірка» та «book.ua». Серед спеціалізованих книгарень варто назвати арткнигарню «Місто»

(розташована поблизу метро «Арсенальна») та кінокнигарню «Жовтень» (розташована на Подолі у кінотеатрі з однойменною назвою) [13]. Як бачимо, більшість з цих книготорговельних закладів розташовані у середмісті Києва.

Якщо, розглянути хронологію відкриття закладів книжкової торгівлі у столиці, то у 2022 р. на Подолі (вулиця Межигірська) було відкрито книгарню-кав'ярню «Книжковий Лев», що належить до однойменної львівської книгорозповсюджувальної мережі. Вже восени 2022 р. одна з найпотужніших видавничих організацій — харківське видавництво «Vivat», відновило роботу своєї книгарні на Подолі (вперше вона була відкрита за кілька днів до повномасштабного російського вторгнення). У грудні 2023 р. ще одна книгарня мережі «Vivat» відкрилася на вулиці Великій Васильківській [1]. У цих нових книгарнях активно проводяться презентації нових видань, авторські читання, літературні дискусії.

Навесні 2023 р. на Подолі відкрилася книгарня-кав'ярня «Сковорода». Особливістю книгарні стало не лише її оформлення — розписи на стінах присвячені Григорію Сковороді, а насамперед популярні нині читачькі обговорення видань у форматі книжкових клубів, обміни книжками та зустрічі з авторами книг. У квітні 2023 р. у столичному кінотеатрі «Жовтень» за ініціативою київської книгарні «Закапелок» було відроджено кінокнигарню, яка працювала до 24 лютого 2022 року. Ця книгарня також активно генерує чи підтримує культурні події. Зокрема тут проводилися кінолекторії, літературні вечори, музично-поетичні читання, різноманітні зустрічі з діячами культури тощо.

Влітку 2023 р. на Вознесенському узвозі, що на Подолі, відкрилася книгарня «Readellion», тематичний асортимент якої акцентує увагу на виданнях з дизайну та креативних індустрій. Ще одна функція книгарні — бути подієвим простором для проведення зустрічей, презентацій, дизайн-воркшопів з дизайнерськими студіями чи окремими дизайнерами [13]. Восени 2023 р. у середмісті — на Хрещатику, відкрито книгарню-кав'ярню «RID». Цей заклад її менеджмент позиціонує як «Український кавово-літературний простір» [6]. У той же час у Голосіївському районі столиці, на вулиці Антоновича з'явилася ще одна кав'ярня-книгарня — «ReadEat». Ця книгарня приваблює читачів не лише своїм асортиментом книг чи кавою, але й вініловими платівками. Тут регулярно проводяться популярні нині книжкові читання, зустрічі з авторами книг, вечори живої музики. На початку листопада 2023 р.

у середмісті Києва на вулиці Михайлівській відкрилася ще одна книгарня Видавництва Старого Лева (ВСЛ).

Серед нових книгарень цього періоду згадаємо і книгарню «Rodovid», що розташувалася на Хрещатику як «центральна книгарня країни на Майдані». Її засновник Ігор Дідковський основним завданням закладу визначив «консолідацію українського народу й української ідентичності» [6]. Простір книгарні насичений подіями у всі дні тижня. Приміром вівторок — студентський день, середа — поетичний день, четвер — день видавництв (презентуються нові видання), п'ятниця — читацький день, коли відомі видавці та письменники разом з братами Капрановими проводили свої заходи). Субота — вечір джазової та симфонічної музики. Найбільше простір книгарні насичений подіями у неділю. Так перша половина дня — дитячий день. У другій половині дня Марко Мельник проводить засідання військового клубу. Крім того, у приміщенні книгарні розміщена кав'ярня «Rid» [6].

У грудні 2023 р. на нижньому поверсі Українського Дому відкрили книгарню «Фундамент». Асортимент книгарні складається переважно з видань українських та закордонних видавництв і тематично включає книги з мистецтва, культурології, архітектури, урбаністики, дизайну тощо. Засновники книгарні проводять тематичні заходи, що пов'язані з до культурними подіями Українського Дому [16].

У лютому 2024 р. медійниця Наталя Кузьменко відкрила книгарню «Збірка», розташовану на вулиці Золотоворітській. У цій книгарні розповсюджуються видання з історичної тематики, літературознавства, мистецтва, культури, архітектури, дизайну, фотографії, соціологічної літератури, кулінарії тощо. Частину асортименту складають книги закордонних видавців з країн Європи. Є тут також полиці з букіністичною книгою та вініловими платівками. Єдине табу у цій книгарні — на літературно-художні видання. Виокремлює цю книгарню із числа нещодавно відкритих закладів книжкової торгівлі відмова від продажу кави та їжі, адже, на думку засновниці, поруч існує достатня кількість закладів харчування [2]. Крім того поблизу Золотих Воріт діють інші нові книгарні — «Тиша» та «book.ua». І якщо «book.ua» працює, як і більшість щойно відкритих книгарень, у форматі книгарні-кав'ярні та подієвого простору, то книгарня «Тиша» функціонує у форматі «книгарні за підпискою», де книжки не продаються, а беруться в оренду «за підпискою», як фільми на платформі «Netflix» [2]. Такий підхід асоціюється радше з бібліотекою, а не класичною книгарнею. Однак,

така «бібліотека» нагадує не публічну бібліотеку, а швидше домашню. Адже окрім атмосфери затишку по приміщеннях закладу можна переміщатися лише у змінному взутті (капцях). Крім цього, відвідувачів пригощають чаєм. І як у більшості нещодавно заснованих книгарень, у «Тиші» теж проводяться книжкові клуби, читання віршів, презентація видань та музичні заходи [2]. Цікаву концепцію пропонує і нова книгарня «Плекай», що розташована на вулиці Спаській (Поділ). Окрім нових видань, тут продають вживані книги (у т.ч. такі книги можуть запропонувати для продажу відвідувачі). Крім кави, для створення атмосфери покупцям пропонують також крафтове пиво та іншу крафтову продукцію.

Як бачимо, більшість нових київських книгарень розпочинають роботу у форматі книгарень-кав'ярень. Це не є чимось абсолютно новим для столичної книготоргівлі, але до повномасштабного вторгнення лише окремі книгарні дотримувалися цього формату (наприклад, досвід різних років книгарні-кав'ярні «Бабуїн», літературного кафе у мережі «Буква», кнайп-клубу «Купідон»). Водночас саме у час повномасштабного вторгнення тенденція поєднання книжкової торгівлі з місцем для проведення дозвілля та подієвим простором стала превалювати. Очевидно, що, на думку засновників, саме така бізнес-модель — книгарні-кав'ярня у поєднанні з подієвим простором — дозволяє як залучити більшу кількість відвідувачів, так і диверсифікувати джерела прибутку, а отже й убезпечити від збитковості книжковий бізнес.

Висновки. Отже, незважаючи на складний воєнний час, можемо стверджувати, що в Києві спостерігається «бум» створення книгарень — як загалом нових, так і осередків відомих книжкових мереж, зокрема від низки видавництва. Цьому сприяє, зокрема, зростання читацького інтересу та пошук киянами під час війни прийнятних і доступних альтернатив для проведення дозвілля, залученості до культурних подій та формування спільнот за інтересами (читацьких, книжкових клубів тощо). З урахуванням цього, а також воєнних економічних ризиків власники книготорговельних підприємств переходять до розширеної бізнес-моделі. Книгарні стають своєрідними майданчиками, де генеруються різноманітні події, що пов'язані з культурними активностями, літературною та громадською діяльністю тощо. Також більшість нових книгарень функціонує у форматі книгарень-кав'ярень як заклади для проведення дозвілля, зустрічей з друзями в книжковій атмосфері за чашкою чаю чи навіть кухолем крафтового пива. Загалом ситуація

з київськими книгарнями у перші роки повномасштабної війни є позитивним фактором розвитку книговидавничої справи в Україні. Водночас додаткових досліджень потребує порівняння досвіду столиці та інших регіонів, а також прогнозування впливу знищення навесні 2024 року російськими ракетними ударами найбільших вітчизняних друкарень у м. Харкові, що може призвести до зменшення книжкового асортименту та подорожчання продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко О. У селах України працює лише дві книгарні. 2023. URL: https://chytomo.com/u-selakh-ukrainy-pratsiuie-lyshe-dvi-knyharni-uik/?fbclid=IwAR0ip4sHR-2tIEI9J_LNrdsF-R2_x9GoLqwOQUN7dXZxhsWHANA5jwIx8a8.
2. Виговська І. Книгарня «Збірка»: біля Золотих воріт без художньої літератури, тільки нон-фікшн. URL: https://www.village.com.ua/village/knowledge/new-place-knowledge/347725-zbirka?fbclid=IwAR0U ZgqBcvAOeMqU_7dx-BH460If7AZ-xSH_2kDkOa77Gzqf7JPRs8gascM.
3. Випуск книжкової продукції в Україні в 2022 році. URL: http://www.ukrbook.net/statistika/statistika_2022.pdf.
4. Відомості бібліографічного реєстру книжкової продукції (дані за 2023 р. та 2024 р. (на 13.06). Неперіодичні видання. Книги та брошури. URL: http://www.ukrbook.net/statistika_.html.
5. Головань Д. Капці, програвач вінілу й книжки в оренду: у Києві відкрилася «Тиша». URL: <https://chytomo.com/kaptsi-prohravach-vinilu-j-knyzhky-v-orendu-u-kyievi-vidkrylasia-tysha/>.
6. Друзюк Я. Книгарню Rodovid відкрили біля Майдану. З кав'ярнею Rid від команди Такава. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/newplacegorod/343921-rodovid-rid-maydan-2023>
7. Загальні дані про випуск неперіодичних видань за 2021 рік. Випуск книжкової продукції в Україні. URL: http://www.ukrbook.net/statistika/statistika_2021.pdf.
8. Інтерактивна мапа книжкової екосистеми України. 2024. URL: <https://ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/interaktivna-mapa-knizhkovovo-ekosistemi-ukra-ni-knigarni#>.
9. Карманська Ю. Карта книгарень. В Україні нарахували 420 книжкових крамниць. У яких регіонах їх найбільше та чому їхня кількість зростає під час вторгнення. 2023. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/>

karta-knigaren-v-ukraini-narakhuvali-ponad-420-knizhkovikh-kramnits-u-yakikh-regionakh-ikh-naubitshe-ta-chomu-ikhnya-kilkist-zrostaepidchas-vtorgnennya-21092023-16153.

10. Карп'юк О. Професійна програма. XII Міжнародний фестиваль «Книжковий арсенал». Життя на межі. 30.05.–02.06.2024. С. 34.
11. «Книгарня Є» і «КСД» уторік збільшили виторг удвічі порівняно з 2022-м. URL: <https://chytomo.com/knyharnia-ie-i-ksd-utorik-zbilshyly-vytorh-udvichi-porivniano-z-2022-m/?fbclid=IwAR2g--qLqrqdc24y9HnZTRZWBGUBUaGGyQ-1XcMHHuoetKpB8QRDzWfvPfg>.
12. Книговидання в Україні: визначення та перспективи. URL: <https://mcp.gov.ua/news/ukrayinske-knygovydannya-tendencziyi-ta-perspektyvy-rozvytku-galuzi/>.
13. Пилипчук М. Книжки, виніл, вино та кава: 12 нових столичних книгарень вартих уваги. 2023. URL: <https://tykyiv.com/ce-kyiv/knizhki-vinil-vino-ta-kava-9-novikh-stolichnikh-knigaren-vartikh-uvagi/>.
14. Протягом 2023 року в Україні зареєструвалося 270 нових видавців, а випуск книжкової продукції збільшився на 73%. URL: <https://mcp.gov.ua/news/protyagom-2023-roku-v-ukrayini-zareyestruvalosya-270-novyh-vydavcziv-a-vypusk-knyzhkovoyi-produkcziyi-zbilshyvsvya-na-73/?fbclid=IwAR2eqaZ2Rqp6N1w5nMxOVEgsHhU1j93W60wP17CcWOyYcd2isIrloLr1EIk>.
15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2023 р. № 190 «Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text>.
16. Хмельовська О. Книгарня «Фундамент» в Українському Домі: який там асортимент. 2023. URL: <https://chytomo.com/v-ukrainskomu-domi-vidkrylasia-nova-knyharnia-fundament/>.

REFERENCES

1. Boiko O. (2023). U selakh Ukrainy pratsiuie lyshe dvi knyharni [There are only two bookstores in the villages of Ukraine]. Retrieved from https://chytomo.com/u-selakh-ukrainy-pratsiuie-lyshe-dvi-knyharni-uik/?fbclid=IwAR0ip4sHR-2tIEI9J_LNrdsF-R2_x9GoLqwOQUN7dXXzhsWHANA5jwlx8a8.
2. Vyhovska I. (2024). Knyharnia «Zbirka»: bilia Zolotykh vorit bez khudozhnoi literatury, tilky non-fikshn [Bookstore «Collection»: near the Golden Gate

- no fiction, only non-fiction]. Retrieved from https://www.village.com.ua/village/knowledge/new-place-knowledge/347725-zbirka?fbclid=IwAR0UZgqBcvAOeMqU_7dx-BH460If7AZ-xSH_2kDkOa77Gzqf7JPRs8gascM.
3. Vypusk knyzhkovoi produktsii v Ukraini v 2022 rotsi [Publication of book products in Ukraine in 2022]. Retrieved from http://www.ukrbook.net/statistika/statistika_2022.pdf.
 4. Vidomosti bibliografichnoho reiestru knyzhkovoi produktsii (dani za 2023 r. ta 2024 r. (na 13.06). Neperiodychni vydannia. Knyhy ta broshury [Information of the bibliographic register of book products (data for 2023 and 2024 (as of June 13). Non-periodical publications. Books and brochures]. Retrieved from http://www.ukrbook.net/statistika_.html.
 5. Holovan D. (2024). Kaptsi, prohravach vinilu y knyzhky v orendu: u Kyievi vidkrylasia «Tysha» [Slippers, a vinyl player and books for rent: «Tysha» opened in Kyiv]. Retrieved from <https://chytomo.com/kaptsi-prohravach-vinilu-j-knyzhky-v-orendu-u-kyievi-vidkrylasia-tysha/>.
 6. Druziuk Ya. (2023). Knyharniu Rodovid vidkryly bilia Maidanu. Z kaviarneiu Rid vid komandy Takava [The Rodovid bookstore was opened near the Maidan. With the Rid coffee shop from Takava team]. Retrieved from <https://www.village.com.ua/village/city/newplacegorod/343921-rodovid-rid-maydan-2023>.
 7. Zahalni dani pro vypusk neperiodychnykh vydan za 2021 rik. Vypusk knyzhkovoi produktsii v Ukraini [General data on the issue of non-periodical publications for 2021. Publication of book products in Ukraine]. Retrieved from http://www.ukrbook.net/statistika/statistika_2021.pdf.
 8. Interaktyvna mapa knyzhkovoi ekosystemy Ukrainy. 2024 [Interactive map of the book ecosystem of Ukraine. 2024]. Retrieved from <https://ubi.org.ua/uk/news/kategoriya-2/interaktivna-mapa-knizhkovo-ekosistemi-ukra-ni-knigarni#>.
 9. Karmanska Yu. (2023). Karta knyhareu. V Ukraini narakhuvaly 420 knyzhkovykh kramnyts. U yakykh rehionakh yikh naibilshe ta chomu yikhnia kilkist zrostaie pid chas vtornhennia [Map of bookstores. There are 420 bookstores in Ukraine. Which regions have the most and why their numbers increase during an invasion]. Retrieved from <https://forbes.ua/lifestyle/karta-knigaren-v-ukraini-narakhuvali-ponad-420-knizhkovykh-kramnyts-u-yakikh-regionakh-ikh-naybilshe-ta-chomu-ikhnya-kilkist-zrostaie-pid-chas-vtornhennia-21092023-16153>.
 10. Karpiuk O. (2024). Profesiina prohrama. XII Mizhnarodnyi festyval «Knyzhkovyi arsenal». Zhyttia na mezhi. 30.05.–02.06.2024 [Professional

- program. XII International Festival «Book Arsenal». Life is on the edge. 30.05.–02.06.2024], 34.
11. «Knyharnia Ye» i «KSD» utorik zbilshyly vytorh udvichi porivniano z 2022-m [«Knygarnya E» and «KSD» on Tuesday doubled their sales compared to 2022]. Retrieved from <https://chytomo.com/knyharnia-ie-i-ksd-utorik-zbilshyly-vytorh-udvichi-porivniano-z-2022-m/?fbclid=IwAR2g--qLqrdqc24y9HnZTRZWBGUBUaGGyQ-1XcMHHuoetKpB8QRDzWfvPfg>.
 12. Knyhovydannia v Ukraini: vyznachennia ta perspektyvy [Book publishing in Ukraine: definition and prospects]. Retrieved from <https://mcip.gov.ua/news/ukrayinske-knygovydannia-tendenciyyi-ta-perspektyvy-rozvytku-galuzi/>.
 13. Pylypchuk M. (2023). Knyzhky, vynil, vyno ta kava: 12 novykh stolychnykh knyhareh vartykh uvahy [Books, vinyl, wine and coffee: 12 new capital bookstores worth attention]. Retrieved from <https://tykyiv.com/ce-kyiv/knizhki-vinil-vino-ta-kava-9-novykh-stolichnykh-knigaren-vartikh-uvagi/>.
 14. Protiahom 2023 roku v Ukraini zareiestruvalosia 270 novykh vydavtsiv, a vypusk knyzhkovoi produktsii zbilshyvsia na 73% [During 2023, 270 new publishers were registered in Ukraine, and the production of book products increased by 73% .]. Retrieved from <https://mcip.gov.ua/news/protyagom-2023-roku-v-ukrayini-zareyestruvalosya-270-novykh-vydavcziv-a-vypusk-knyzhkovoyi-produktsiyyi-zbilshyvsya-na-73/?fbclid=IwAR2eqaZ2Rqp6N1w-5nMxOVEgSHhU1j93W60wP17CcWOyYcd2isIrloLr1EIk>.
 15. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.03.2023 r. № 190 «Pro skhvalennia Stratehii rozvytku chytannia na period do 2032 roku «Chytannia yak zhyttieva stratehiia» ta zatverdzhennia operatsiinoho planu yii realizatsii na 2023–2025 roky» [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 3, 2023 No. 190 «On the approval of the Strategy for the development of reading for the period until 2032 «Reading as a life strategy» and the approval of the operational plan for its implementation for the years 2023–2025»]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-%D1%80#Text>.
 16. Khmelovska O. (2023). Knyharnia «Fundament» v Ukrainському Domi: yakyyi tam asortyment [Bookstore "Fundament" in the Ukrainian House: what kind of assortment is there]. Retrieved from <https://chytomo.com/v-ukrainskomu-domi-vidkrylasia-nova-knyharnia-fundament/>.